

RODNA RAVNOPRAVNOST U **FOKUSU**

BOSNA I HERCEGOVINA

Izdanje br. 7

**Perspektiva rodne
ravnopravnosti u procesu
pristupanja Evropskoj uniji**

Švedska
Sverige

Sufinansira
Evropska unija

Ovog trenutka šest zemalja Zapadnog Balkana i Turska nalaze se u procesu pristupanja Evropskoj uniji. Taj proces podrazumijeva usklađivanje zakonodavstva svake zemlje sa standardima Evropske unije, a to zahtijeva širok spektar reformi. Jedna od glavnih sastavnica tih standarda je rodna ravnopravnost.

Ovo izdanje publikacije *Rodna ravnopravnost u fokusu* bavi se pitanjem rodne ravnopravnosti kao važnim uslovom za pristupanje Evropskoj uniji (EU), a s tim u skladu je i proces programiranja u pristupnim

koracima Bosne i Hercegovine kao zemlje potencijalne kandidatkinje.

Nadalje, daje se kratak pregled projekta finansiranog sredstvima Evropske unije, čiji je cilj podržati zemlju kroz jačanje uloge i funkcionalnosti struktura i mehanizama za rodnu ravnopravnost usklađivanjem s pravnom stečevinom EU na području rodne ravnopravnosti. U konačnici, publikacija sadrži preporuke o tome kako dodatno unaprijediti različite segmente u vezi s rodnom ravnopravnosću u Bosni i Hercegovini.

Ovo izdanje publikacije *Rodna ravnopravnost u fokusu* bavi se pitanjem rodne ravnopravnosti kao važnim uslovom za pristupanje Evropskoj uniji, a s tim u skladu je i proces programiranja u pristupnim koracima Bosne i Hercegovine kao zemlje potencijalne kandidatkinje.

Učesnici/e slušaju uvodnu sesiju tematske konferencije na kojoj je predstavljena publikacija *Žene i muškarci u Bosni i Hercegovini 2021*. Konferencija je organizovana u okviru projekta “EU Podrška za rodnu ravnopravnost” koji finansira Evropska unija i u saradnji sa Agencijom za statistiku BiH i Agencijom za ravnopravnost spolova BiH u februaru 2022. godine.

ZAŠTO JE RODNA RAVNOPRAVNOST VAŽNA U PROCESU PRISTUPANJA EVROPSKOJ UNIJI?

Rodna ravnopravnost kao princip prvi se put spominje u članu 119. Ugovora iz Rima, kojim je osnovana Evropska ekonomski zajednica (EEZ), i to kao pravo na „jednaku platu za jednak rad“.¹ Tokom godina uveliko je porastao značaj rodne ravnopravnosti, a pjačani su i napor u uloženi u postizanje rodne ravnopravnosti. Danas je rodna ravnopravnost jedna od temeljnih vrijednosti Evropske

unije i kao takva sadržana je u tri primarna pravna instrumenta EU u 2020. godini, a to su Ugovor o Evropskoj uniji, Ugovor o funkcionisanju Evropske unije (poznatom kao Ugovor iz Rima) i Povelja Evropske unije o temeljnim pravima (od 2009. godine), kako je prikazano u nastavku.² Rodna ravnopravnost, kao temeljna vrijednost, definisana je i u sekundarnom zakonodavstvu EU.

Primarno pravo EU:

Ugovor o funkcionisanju Evropske unije:

- ▶ Član 8.
- ▶ Član 10.
- ▶ Član 79. stav 2. tačka (d)
- ▶ Član 83. stav 1.
- ▶ Član 151.
- ▶ Član 157.
- ▶ Član 165.
- ▶ Izjava o članu 8. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije

Ugovor o Evropskoj uniji:

- ▶ Član 2.
- ▶ Član 33.
- ▶ Član 6.
- ▶ Član 19.

Povelja EU o temeljnim pravima:

- ▶ Član 20.
- ▶ Član 21.
- ▶ Član 23.
- ▶ Član 33.
- ▶ Član 34.
- ▶ Članovi 39. i 40.
- ▶ Član 52.

Princip rodne ravnopravnosti primjenjuje se na sve sfere života i predstavlja važan aspekt pravilâ Evropske unije kojih se moraju pridržavati ne samo države članice EU nego i sve države koje žele pristupiti Evropskoj

uniji. Pravila, poznata i kao pravna stečevina, predstavljaju uslove i vrijeme donošenja, provedbe i realizacije u određenoj zemlji, a podijeljena su na različita područja politika ili na poglavљa. Premda je Zakon EU o rodnoj

¹ Briefing br. 26, Prava žena i proširenje Evropske unije, <https://bit.ly/38fKTiR>

² Pročišćeni tekst UEU i UFEU, dostupan na <https://bit.ly/389yixv>

ravnopravnosti neravnomjerno raspoređen kroz 35 poglavlja pravne stečevine, rodna ravnopravnost je ključna komponenta procesa pregovora u okviru Poglavlja 19 – Socijalna politika i zapošljavanje, Poglavlja 23 – Pravosude i temeljna prava, i Poglavlja 24 – Pravda, sloboda i sigurnost.

Trenutno, zemlje koje žele pristupiti EU – poznate i pod nazivom zemlje u procesu pristupanja, odnosno zemlje potencijalne kandidatkinje ili zemlje kandidatkinje – nalaze se na Zapadnom Balkanu i uključuju Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Kosovo*, Crnu Goru, Sjevernu Makedoniju, Srbiju i Tursku. Svaka od tih zemalja u različitoj je fazi pristupanja, odnosno procesa provedbe reformi i pravne stečevine potrebne za pristupanje EU.

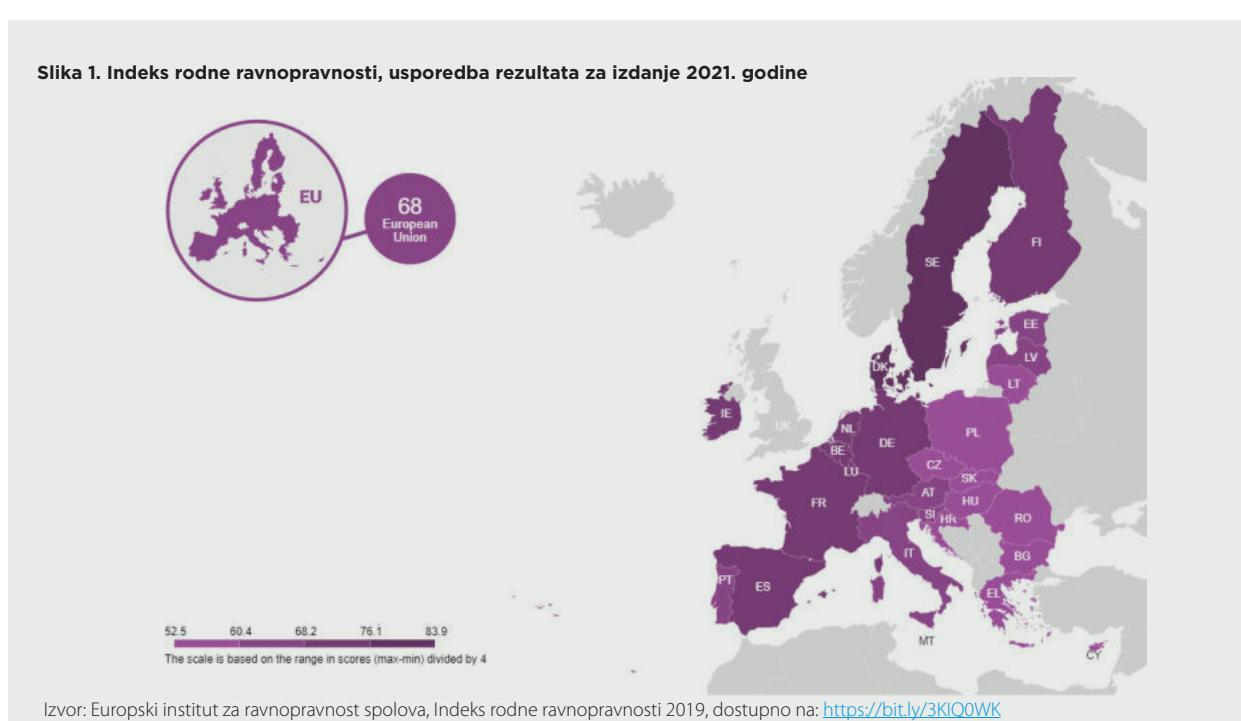
PRAĆENJE NAPRETKA U POSTIZANJU RODNE RAVNOPRAVNOSTI

Pored uvrštavanja rodne ravnopravnosti u temelje zakonodavstva EU, od 2013. godine radi se i mjerjenje napretka i postignuća uz pomoć Indeksa rodne ravnopravnosti, koji je razvio Evropski institut za rodnu ravnopravnost (EIGE). U rezultatima

predstavljenim u Indeksu utvrđuju se i područja u kojima je potreban dalji rad, te se na taj način podržava izrada boljih politika u prilog značajnijim iskoracima u području rodne ravnopravnosti.

Indeks uključuje šest ključnih područja i 31 indikator za mjerjenje rodne ravnopravnosti, pri čemu veći rezultat označava da je rodna ravnopravnost ostvarena u većem stepenu. Područja uključuju zdravstvo, rad, novac, znanje, vrijeme i moć. Ukupna ocjena za EU u 2021. iznosila je 68 od 100 bodova prema Indeksu, pri čemu su Švedska i Danska zemlje s najvišim ocjenama. Na temelju trenutne stope napretka sa otprilike jednim bodom svake dvije godine – rodna ravnopravnost možda neće biti ostvarena ni u narednih 60 godina.³

Najviše bodova za EU 2021. godine zabilježeno je u zdravstvu sa 87,8 bodova, čime se mjeri rodna ravnopravnost u pogledu zdravstvenog statusa, kao i zdravstveno ponašanje i pristup zdravstvenim uslugama. Najmanje, ili 55 bodova za EU u 2021. godini, zabilježeno je u oblasti moći, čime se mjeri rodna ravnopravnost na pozicijama odlučivanja u političkoj, ekonomskoj i socijalnoj sferi.

* Sve reference na Kosovo u ovom tekstu, bez obzira na to radi li se o području, institucijama ili stanovništvu, tumače se u cijelosti u skladu s Rezolucijom Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda 1244, ne dovodeći u pitanje status Kosova.

³ Evropski institut za ravnopravnost spolova: <https://eige.europa.eu/>

U Indeksu su učestvovale i neke od zemalja u pristupnoj fazi. Srbija je 2016. godine bila prva zemlja koja je izračunala Indeks, a ove, 2021. godine ima ostvarenih 58 bodova; Sjeverna Makedonija je za 2019. godinu zabilježila rezultat od 62 boda; Albanija 60.4; i Crna Gora 55.⁴ Kosovo i Bosna i Hercegovina su u procesu izračuna djelimičnog indeksa.

STRATEGIJA EU ZA RODNU RAVNOPRAVNOST I AKCIJSKI PLAN ZA RODNU RAVNOPRAVNOST

Jedno od područja u kojem su rezultati Indeksa rodne ravnopravnosti posebno korisni sadržano je u dokumentima EU, uključujući strategije i akcijske planove povezane s rodnom ravnopravnosću.

Važeći Akcijski plan EU za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2025. godine (EU GAP III) usmjeren je na pet oblasti djelovanja, u kojima je EU vodeća kroz vlastiti primjer, i to tako što će učiniti angažman EU za rodnu ravnopravnost učinkovitim i što će promovisati strateški angažman EU na svim nivoima, s fokusom na ključna tematska područja djelovanja te na izvještavanje i saopćavanje svih rezultata.⁵

Jedan od elemenata u okviru stuba strateškog angažmana jeste da svaka zemlja treba izraditi ili ažurirati vlastiti profil rodne ravnopravnosti, koji sadrži analizu tematskih područja djelovanja i ciljeva utvrđenih u EU GAP III. To su područja kojim se osiguravaju: sloboda od svih oblika rodno uslovljenog nasilja; promocija seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava; promocija ekonomskih i socijalnih prava; osnaživanje djevojčica i žena; promocija ravnopravnog učešća i liderstva; integracija programa za žene, mir i sigurnost; klimatske promjene i okoliš; i digitalizacija. Na temelju te analize potrebno je izraditi plan provedbe na nivou zemlje (engl. CLIP), kojim

se utvrđuju prioriteti politika, te mjere i ključni ciljevi tematskih područja politika.⁶

Još jedan stub djelovanja u okviru EU GAP III jeste jačanje opredjeljenja EU za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena i djevojčica. U 2019. godini jedan od značajnih ili vodećih ciljeva kod 65 % aktivnosti vanjskog djelovanja i poslova je rodna ravnopravnost i osnaživanje žena i djevojčica. Novi cilj EU za vanjsko djelovanje za 2025. godinu iznosi najmanje 85%.⁷

Izrađena Strategija EU za rodnu ravnopravnost u zemljama koje se nalaze u fazi pristupanja uključuje tri pristupa:

- politički dijalog i dijalog o politikama sa zemljama;
- integraciju rodne ravnopravnosti (eksplicitno i sveobuhvatno) u svim sektorskim programima finansiranim iz instrumenata pretpripravne pomoći i
- dalju pomoć za posebne mjere usmjerene na žene ili muškarce kako bi se postigle rodna ravnoteža i rodna ravnopravnost u svim područjima društvenog života.⁸

INSTRUMENT PRETPRISTUPNE POMOĆI

Jedan od načina finansiranja vanjskog djelovanja EU je Instrument pretpripravne pomoći (engl. IPA). Pretpripravni fondovi EU predstavljaju odgovarajuće ulaganje u budućnost radi proširenja regije i same EU. Svojim korisnicima fondovi pomažu u provedbi političkih i ekonomskih reformi pripremajući ih za prava i obaveze koji proizlaze iz članstva u EU. S druge strane, reforme bi građankama i građanima trebale pružiti bolje prilike i omogućiti razvoj standarda jednakih onim koje uživaju građani EU. Pretpripravni fondovi pomažu EU i da, između ostalog, ostvari vlastite ciljeve u pogledu održivog ekonomskog oporavka, snabdijevanja energijom, transporta, okoliša i klimatskih promjena.

⁴ Evropski institut za rodnu ravnopravnost, indeksi za rodnu ravnopravnost na Zapadnom Balkanu i u Turskoj. Dostupno na: <https://bit.ly/3njqCxS>

⁵ Evropska komisija, Akcijski plan za rodnu ravnopravnost – Stavljanje prava žena i djevojčica u središte globalnog oporavka za rodno ravnopravni svijet, dostupno na: <https://bit.ly/3DAWns9>

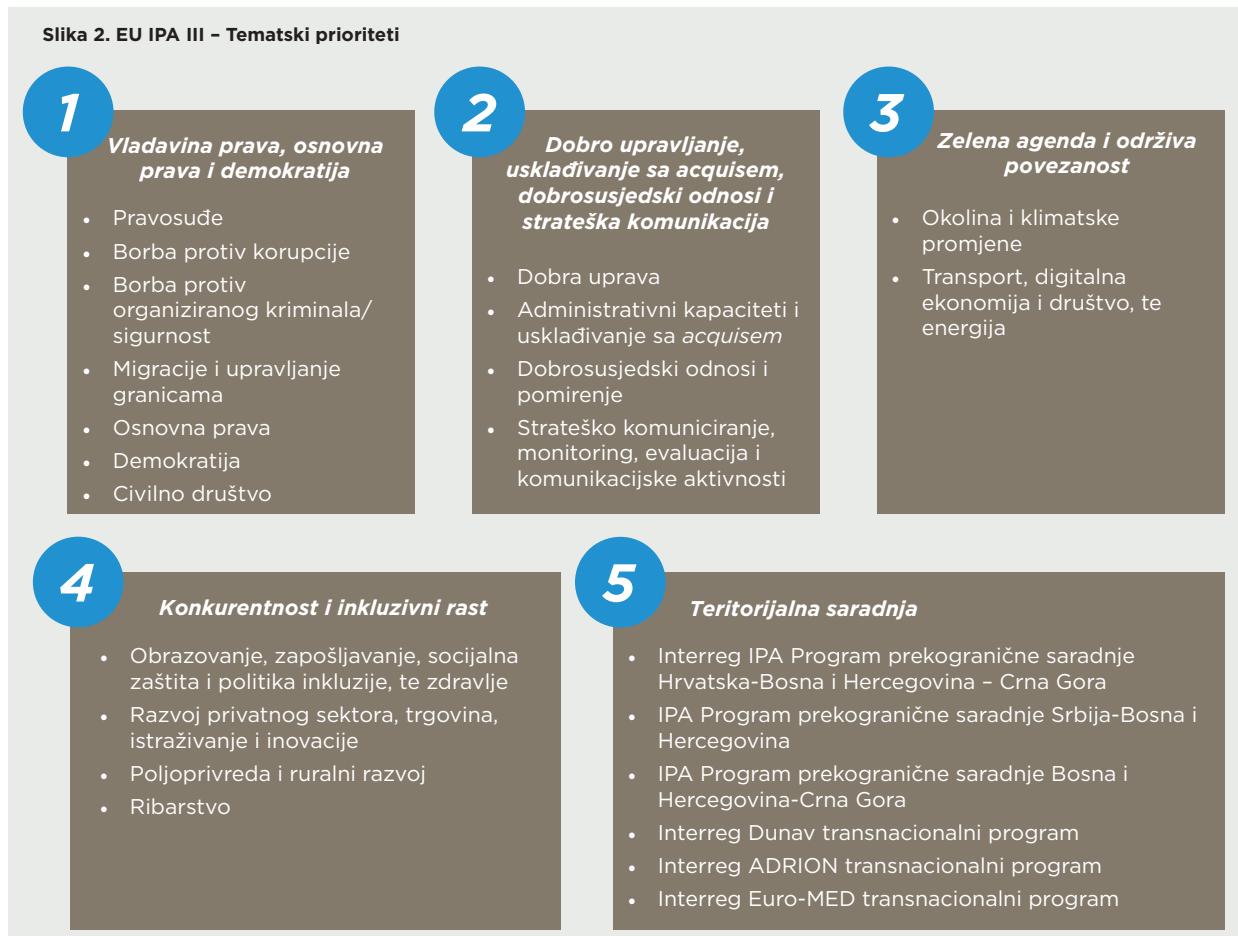
⁶ Evropska komisija, EU Gender Action Plan (GAP) III – An ambitious agenda for gender equality and women's empowerment in EU External Action 2020, str. 7, dostupno na: <https://bit.ly/3kFRsP9>

⁷ Ibid.

⁸ Evropska komisija, Rodni profil za Bosnu i Hercegovinu, 2014, str. 13, dostupno na: <https://bit.ly/3wOIEMR>

IPA III za period od 2021. do 2027. godine najnoviji je oblik pomoći. IPA III donosi promjene u smislu uvođenja tematskih prioriteta umjesto prioritetnih sektora, bez

namjenskog budžeta za pojedinačne zemlje. Drugim riječima, svaka zemlja korisnica nalazi se u utrci za povlačenje sredstava od ukupno izdvojenih 14,2 milijarde eura.⁹

Osnovni princip koji EU želi naglasiti zemljama korisnicama IPA III je "iznad svega uspostaviti dobar temelj", pri čemu su ključni temelji vladavina prava, temeljna prava i slobode, jačanje demokratskih institucija, reforma javne uprave na svim nivoima vlasti, kao i održiv ekonomski razvoj i konkurentnost.¹⁰

Iako je rodna ravnopravnost oduvijek bila važan aspekt tog temelja, težište na rodnoj ravnopravnosti u IPA III dodatno se naglašava kao jedna od međusektorskih tema. U okviru svake oblasti, jedan od ključnih prioriteta navedenih u okviru podrške programa IPA III je sljedeći: „**Predložene mjere bit će osmišljene tako da se njima procjenjuju, rješavaju i uvrštavaju rodna pitanja, s posebnim naglaskom na borbu protiv svih**

oblika seksualnog i rodno uslovljenog nasilja, na promociju rodne ravnopravnosti i osnaživanje djevojčica i žena.“¹¹

Osim toga, za vanjske programe finansirane sredstvima EU obavezna je primjena sljedeća tri minimalna standarda:

1. Provođenje i korištenje ažuriranih rodnih analiza specifičnih za određene sektore/područja politika kako bi se prikupile informacije i donijele odluke o budućem djelovanju, te njihovo uključivanje u sve relevantne dijaloge, politike, strategije, programe i operacije;
2. Primjena rodno osjetljivih indikatora i statistike razvrstane po spolu s ciljem monitoringa i evaluacije; i

⁹ Ibid.

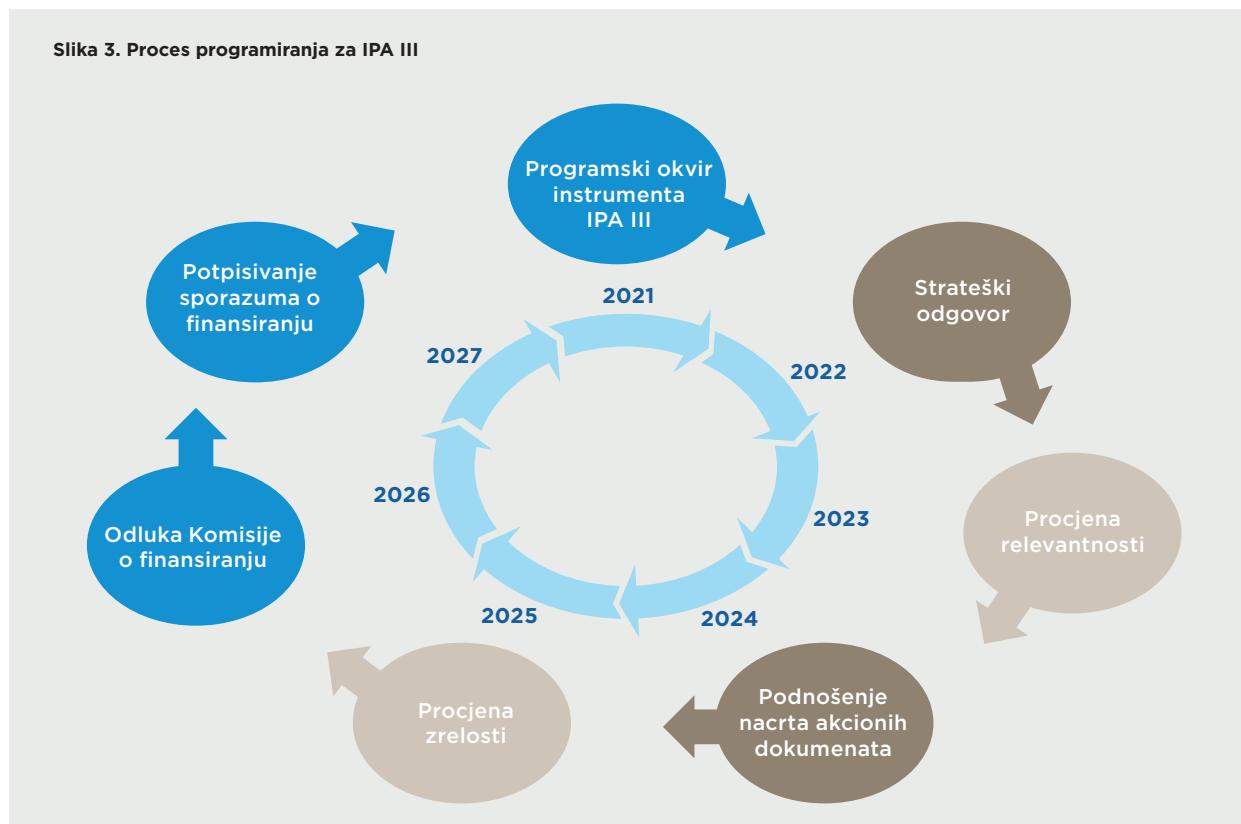
¹⁰ Direkcija za evropske integracije (2021). Šta donosi instrument prepristupne pomoći od 2021. do 2027. – IPA III, str. 7. Sarajevo, Bosna i Hercegovina.

¹¹ Nacrt programskog okvira IPA III, 25. 11. 2020. godine, dostupan na: <https://bit.ly/3ns6ObT>

3. Navođenje pouzdanih obrazloženja – na temelju rezultata rodne analize – za sve mјere za koje je procijenjeno da ne doprinose rodnoj ravnopravnosti.¹²

Postoji nekoliko faza u planiranju i programiranju IPA tokom kojih Evropska unija ili korisnik instrumenta IPA III pripremaju

sljedeće dokumente: programski okvir, strateški odgovor, akcijska afiša/sažetak (engl. action fiche) i akcijski dokument. Treba napomenuti da su planiranje i programiranje IPA ciklični procesi, što znači da su korisnici u stalnom postupku preispitivanja i ažuriranja prijedloga za tekuću godinu, dok istovremeno počinju s pripremama za narednu.

Strateški odgovor opisuje način na koji određeni korisnik planira iskoristiti finansijsku pomoć iz IPA III za doprinos općim i posebnim ciljevima navedenim u Programskom okviru IPA III. Konkretno, njime se utvrđuju planirane mјere za ključne tematske prioritete u okviru svake od pet tematskih oblasti.

Akcijska afiša/sažetak kao dio strateškog dokumenta sadrži predstavljene projektne ideje, s tim da se samo oni dokumenti koji su

prošli postupak procjene relevantnosti i dobili „zeleno svjetlo“ od Evropske komisije dalje razrađuju i formulišu u akcijske dokumente.

Akcijski dokumenti su projektni prijedlozi koji se također podnose Evropskoj komisiji. Samo oni s dovoljnim stepenom zrelosti mogu dobiti odobrenje za finansiranje. Posljednja faza programskog ciklusa IPA je potpisivanje finansijskog sporazuma.

¹² Evropska komisija, EU Gender Action Plan (GAP) III – An ambitious agenda for gender equality and women's empowerment in EU External Action 2020. godine, str. 4; dostupno na: <https://bit.ly/3kFRsP9>

Tokom tri radionice o rodnoj ravnopravnosti u procesima IPA programiranja, po jednoj za svaki prioritetni sektor, učesnici/e su identifikovali elemente rodne analize u sektorskim akcionim dokumentima i kreirali vlastite prijedloge IPA projekata. Radionice su organizovane u okviru projekta "EU Podrška za rodnu ravnopravnost", koji finansira Evropska unija, u junu 2021. godine.

KONTEKST ZEMLJE

Bosna i Hercegovina je potencijalna kandidatkinja za članstvo u Evropskoj uniji.

Na slici u nastavku prikazan je status zemlje u odnosu na ostale zemlje Zapadnog Balkana.

Slika 4. Pregled: Odnosi EU sa Zapadnim Balkanom

Bosna i Hercegovina podnijela je Evropskoj komisiji 15. februara 2016. godine zahtjev za članstvo u EU. Nakon što je 2018. godine dovršen upitnik, Komisija je predstavila Mišljenje po zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji, u kojem se navodi da zemlja i dalje mora ulagati značajne napore kako bi u dovoljnoj mjeri ispunila kriterije za usklađivanje svog ustavnog okvira sa evropskim standardima i za osiguranje funkcionalnosti svojih institucija, a kako bi mogla preuzeti obaveze u kontekstu EU.

U Mišljenju se opisuje i 14 kriterija podijeljenih u četiri ključna područja koja Bosna i Hercegovina treba dodatno unaprijediti prije otvaranja pristupnih pregovora. Jedan od kriterija u ključnom području temeljnih prava je jačanje zaštite prava svih građana, posebno osiguravanjem provedbe zakonodavstva o zabrani diskriminacije i o rodnoj ravnopravnosti.¹³

¹³ Evropska komisija, Mišljenje Komisije po zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji, 2019, dostupno na: <https://bit.ly/2YQluH3>

Slika 5. Ključna područja EU u ispunjavanju obaveza za Bosnu i Hercegovinu 2020. godine

Budući da je Evropska komisija predstavila Mišljenje po zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo, u naknadnim godišnjim izvještajima Evropske komisije o zemlji (raniji izvještaji o napretku) iz 2020. i 2021. godine pratila su se i bilježila poboljšanja ili izostanak poboljšanja u provedbi 14 ključnih prioriteta.

U oba godišnja izvještaja za Bosnu i Hercegovinu za 2020. i 2021. godinu navodi se da je ostvaren ograničen napredak u prioritetnim područjima i u različitim poglavljima pravne stečevine EU. Kada je riječ o temeljnim pravima, iako je zakonodavni i institucionalni okvir najvećim dijelom uspostavljen, preporuka iz 2020. za donošenje sveobuhvatnog strateškog okvira tek se mora donijeti. U izvještaju za 2021. godinu navodi se: „Bosna i Hercegovina je generalno u ranoj fazi / ima određeni stepen pripremljenosti u pogledu nivoa pripravnosti i sposobnosti da preuzme obaveze koje proizlaze iz članstva u EU, te mora značajno pojačati usklajivanje s pravnom stečevinom EU, kao i provesti i primijeniti relevantno zakonodavstvo“.¹⁴

STANJE RODNE RAVNOPRAVNOSTI U BOSNI I HERCEGOVINI

Kako je navedeno u godišnjim izvještajima Evropske komisije za Bosnu i Hercegovinu, **infrastruktura za rodnu ravnopravnost u Bosni i Hercegovini u velikoj je mjeri uspostavljena, zajedno s pravilima i propisima**. Bosna i Hercegovina je prva zemlja u regiji koja je donijela Zakon o ravnopravnosti spolova i Strategiju za rodnu ravnopravnost BiH, a potpisala je i Rezoluciju 1325 i usvojila državni akcijski plan. Donošenjem Zakona o ravnopravnosti spolova 2003. godine omogućeno je stvaranje institucionalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost.

Institucionalne mehanizme za rodnu ravnopravnost čine tri institucije u Bosni i Hercegovini koje su posvećene radu na rodnoj ravnopravnosti: Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine (ARSBiH) i dva gender centra na nivou entiteta – jedan u Federaciji BiH i jedan u Republici Srpskoj.

ARSBiH je zadužena za izradu, praćenje i koordinaciju periodičnog akcijskog plana za rodnu ravnopravnost za Bosnu i Hercegovinu (GAPBiH), a na temelju prijedloga ministarstava na nivou BiH i planova koje su pripremili gender centri. GAPBiH služi kao dokument politika kojim se ministarstva i druge institucije usmjeravaju na proces integracije principa rodne ravnopravnosti u svoj rad.

Treći i najnoviji GAPBiH obuhvata vremenski okvir za period od 2018. do 2022. godine, sa tri strateška cilja:

- izrada, provedba i monitoring programa mjera za unapređenje rodne ravnopravnosti unutar vladinih institucija prema prioritetnim područjima;
- uspostavljanje i jačanje sistema, mehanizama i instrumenta za postizanje rodne ravnopravnosti;
- uspostavljanje i jačanje saradnje i partnerstava.

¹⁴ Evropska komisija, Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2021., str. 6, dostupno na: <https://bit.ly/3Hque9c>

Učesnici/e razgovaraju o tome kako dodatno unaprijediti indikatore za postojeći sistem praćenja implementacije "Gender akcionog plana za BiH", na radionici organizovanoj u okviru projekta "EU Podrška za rodnu ravnopravnost", koji finansira Evropska unija, u junu 2021. godine.

U međuvremenu, pravni sistem Bosne i Hercegovine i dalje predstavlja izazov jer ostavlja mogućnost za rodno uslovljenu diskriminaciju zbog neusklađenosti zakona među entitetima i zbog njihove nedosljedne provedbe, kao i zbog nedostatka učinkovitog praćenja. Postoje brojni problemi i prepreke u postizanju rodne ravnopravnosti, između ostaloga u političkom učešću i donošenju odluka, ekonomskom okruženju, socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju, učešću građana te u kontekstu sigurnosti ljudi.¹⁵

Ti izazovi i prepreke dodatno su potvrđeni najnovijim podacima. Prema nalazima publikacije *Žene i muškarci u Bosni i Hercegovini 2021*, nesrazmjer u zaposlenosti prema spolu iznosi 25%, gdje žene čine tek 17% upravljačkih struktura najvećih privrednih društava uvrštenih u berzu u BiH, i 6,7% profesionalnog vojnog osoblja Oružanih snaga BiH. Dok žene čine polovinu stanovništva zemlje, samo je 4% izabranih gradonačelnica na lokalnim izborima 2020. godine.¹⁶

PROCESI EVROPSKIH INTEGRACIJA U BOSNI I HERCEGOVINI

Dobro integrisana perspektiva rodne ravnopravnosti je kriterij u svim projektima povezanim s EU, a često je preduslov za finansijsku podršku međunarodnih institucija i donatora. U nacrtu Programskega okvira IPA III Evropska unija naglašava da BiH treba imati snažno društvo utemeljeno na vladavini prava, a da bi se to moglo postići, rodnu

ravnopravnost treba učinkovitije promovisati i provoditi u svim područjima.¹⁷

Nacionalni IPA koordinator (NIPAK), kako je predviđeno Uredbom o IPA, ima primarno zaduženje za programiranje IPA (između ostalih zaduženja). U slučaju Bosne i Hercegovine direktor Direkcije za evropske integracije (DEI) Vijeća ministara BiH je NIPAK za BiH. Jedan odjel DEI djeluje i kao podrška u radu kancelarije NIPAK za BiH. Za planiranje/programiranje u okviru IPA III, kancelarija NIPAK za BiH uspostavila je konsultacijske forme, čiji su članovi predstavnici relevantnih institucija na svim nivoima vlasti, kao i predstavnici civilnog društva.

Budući da je rodna ravnopravnost međusektorska tema u IPA III, kancelarija NIPAK za BiH uključuje Agenciju za ravnopravnost spolova BiH u sve konsultacijske forme radi pružanja informacija i komentara o svakom od akcijskih dokumenata. U tom je pogledu provedena rodna analiza osam akcijskih dokumenata IPA kako slijedi: podrška pravosuđu, podrška unutrašnjim poslovima, reforma javne uprave (uključujući statističke podatke), javne finansije, unaprijeđeni administrativni kapaciteti, okoliš i klimatske promjene, stanovništvo, a izrađeni su i usklađeni standardi za prehrambene articke i jedna rodna analiza programskog dokumenta IPA o programu prekogranične saradnje između Bosne i Hercegovine i Crne Gore.

Još jedan važan aspekt evropskih integracija je Nacionalni (državni) program za usvajanje pravne stečevine (engl. NPAA), kao vodeći

¹⁵ UN Women (2021). Profil rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu. Sarajevo, Bosna i Hercegovina, str. 11-13, dostupno na: <https://bit.ly/32p0V6V>

¹⁶ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2021). Žene i muškarci u Bosni i Hercegovini, dostupno na: <https://bit.ly/3C8UI2w>

¹⁷ Programski okvir IPA III – nacrt, novembar 2020. godine, str. 13.

instrument za usklađivanje zakona u Bosni i Hercegovini s pravnom stečevinom Evropske unije.

NPAA je dokument koji priprema i usvaja zemlja potencijalna kandidatkinja; njime se utvrđuju mјere koje će se zemlja provesti u određenom periodu kako bi ispunila kriterije za pristupanje Evropskoj uniji. Dokument uključuje plan za usklađivanje zakonodavstva s propisima EU i plan za ispunjavanje drugih obaveza koje proizlaze iz procesa pristupanja EU. NPAA pruža sveobuhvatan pregled aktivnosti, nositelja aktivnosti i rokove za njihovu provedbu.

Na temelju Odluke Vijeća ministara o sistemu koordinacije procesa evropskih integracija u Bosni i Hercegovini,¹⁸ u koji su uključene institucije na nivou BiH, entitetâ i kantona te Brčko Distrikta BiH, uspostavljena su četiri vrste tijela: radne grupe za evropske integracije, Komisija za evropske integracije, ministarske konferencije i Kolegij za evropske integracije.

Nadalje, 36 radnih grupa je prema poglavlјima pravne stečevine zaduženo za sljedeće:

- Tehnička finalizacija pisanih dokumenata koju su sačinile institucije u Bosni i Hercegovini za informaciju Evropskoj komisiji i drugim institucijama Evropske unije, te tehnička finalizacija drugih materijala koji proizlaze iz obaveza u okviru

Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i procesa evropskih integracija;

- Učešće u procesu programiranja pomoći Evropske unije, prvenstveno u kontekstu procjene potreba za osiguravanjem finansijske i tehničke pomoći Evropske unije institucijama u Bosni i Hercegovini u ispunjavanju obaveza u procesu evropskih integracija;
- Utvrđivanje potreba za prevodenjem pravne stečevine, u saradnji s institucijama na svim nivoima vlasti koje se bave prevodenjem u procesu evropskih integracija;
- Razmjena pozitivnih iskustava i dobre prakse među resornim institucijama na svim nivoima vlasti u svrhu učinkovitog ispunjavanja obaveza iz procesa evropskih integracija;
- U okviru pretpristupnih pregovora, radne grupe, ojačane ljudskim resursima, djeluju kao pregovarački timovi koji predstavljaju Bosnu i Hercegovinu za određena područja pravne stečevine.¹⁹

Sva tri institucionalna mehanizma za rodna pitanja učestvuju u pet radnih grupa i uključeni su u političke kriterije²⁰: radna grupa 19. – Socijalna politika i zapošljavanje, te radna grupa 23. – Pravosuđe i temeljna prava. Gender centar FBiH također učestvuje u radu radne grupe 24. – Pravosuđe, sloboda i sigurnost, te radne grupe 28. – Zaštita potrošača i zdravlja.²¹

Učesnici/e iz statističkih institucija na državnom i entitetskom nivou, mehanizma za rodnu ravnopravnost i relevantnih sektorskih ministarstava identificirali su druge potencijalne indikatore rodne ravnopravnosti i njihove izvore kao relevantne za njihov sektor tokom radionica organiziranih u okviru projekta "EU Podrška za rodnu ravnopravnost" koji finansira Evropska unija, u oktobru 2021. godine.

¹⁸ Službeni list Bosne i Hercegovine br. 72/16

¹⁹ Član 9. Odluke o sistemu koordinacije procesa evropskih integracija u Bosni i Hercegovini, *Službeni list Bosne i Hercegovine* br. 72/16

²⁰ Odluka o osnivanju radne grupe za političke kriterije, radne grupe za ekonomski kriterije i radne grupe za reformu javne uprave, Službeni list Bosne i Hercegovine br. 41/17, dostupno na: <https://bit.ly/3uxzZfZ>

²¹ Odluka o osnivanju radnih grupa za evropske integracije, Službeni list Bosne i Hercegovine br. 34/17, dostupno na: <https://bit.ly/3N6nmka>

PANEL

Uloga rodne statistike u kreiranju politika
Role of gender statistics in the creation of policies

ANKICA GUDELJEVIĆ, Ministrica civilnih poslova BiH / Minister of Civil Affairs of Bosnia and Herzegovina

JOSIP GRUBEŠA, Ministar pravde Bosne i Hercegovine / Minister of Justice of Bosnia and Herzegovina

MILOŠ LUČIĆ, Ministar za ljudska prava i izbjeglice BiH / Minister of Human Rights and Refugees of B&H

SIFET PODŽIĆ, Ministar odbrane Bosne i Hercegovine / Minister of Defense of Bosnia and Herzegovina

Moderator: **SAŠA LESKOVAC**, ARS - Stručni savjetnik / AGE - Expert advisor

Panelisti/ce raspravljaju o ulozi rodne statistike u kreiranju politika u sklopu tematske konferencije tokom koje je predstavljena publikacija *Žene i muškarci u Bosni i Hercegovini 2021*. Konferencija je organizovana u okviru projekta "EU Podrška za rodnu ravnopravnost" koji finansira Evropska unija i u saradnji sa Agencijom za statistiku BiH i Agencijom za ravnopravnost spolova BiH, u februaru 2022. godine.

ANGAŽMAN UN WOMEN NA RODNOJ RAVNOPRAVNOSTI I PROCESU EVROPSKIH INTEGRACIJA

Jedna od mjera koju finansira Evropska unija u okviru IPA II jeste projekt "EU Podrška za rodnu ravnopravnost" (engl. Gender Equality Facility (GEF)), koji objedinjuje rodnu ravnopravnost i proces evropskih integracija.

Ciljevi ovog dvogodišnjeg projekta jesu jačanje učinkovite provedbe domaćih i međunarodnih pravnih okvira koji se odnose na rodnu ravnopravnost i prava žena, integracija rodnih aspekata u procese evropskih integracija i planiranja prepristupne pomoći, jačanje institucionalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost u skladu sa standardima EU, te podrška institucijama kroz odgovarajuće usklađivanje rodne ravnopravnosti s pravnom stečevinom EU.

Na čelu projektnih aktivnosti stoje institucionalni mehanizmi za rodnu ravnopravnost sa tri institucije koje djeluju kao partneri usmjerene na evropske integracije: Direkcija za evropske integracije, Ured Vlade Federacije Bosne i Hercegovine za evropske integracije i Ministarstvo za evropske integracije i međunarodnu saradnju Republike Srpske.

Sve projektne aktivnosti posebno su usmjerene na prioritetna sektorska područja EU. Tokom prve godine projekta naglasak je bio na poljoprivredi i ruralnom razvoju,

na konkurentnosti, inovacijama, demokratiji i vladavini prava, dok će druga godina biti usmjerena na različite kategorije u okviru projekta Evropa za ljude/EU4people (zapošljavanje, socijalna zaštita...), te klima i okoliš i unutrašnji poslovi.

U radu sektora do sada je bilo uključeno više od 50 institucija na razini BiH i oba entiteta, kao i Brčko Distrikta BiH. Odbori u okviru GAPBiH i državni službenici zaduženi za pružanje stručnog znanja o rodnim pitanjima u sektorskim područjima, tj. kontaktne tačke za rodna pitanja i kontaktne tačke za IPA, kao i predstavnici Agencije i zavoda za statistiku, učestvovali su u aktivnostima za praktično osposobljavanje u vezi s rodno osvištenim politikama u specifičnom kontekstu procesa programiranja IPA, u radionicama o monitoringu i evaluaciji GAPBiH i o tome kako unaprijediti proces, te u radionicama čiji je cilj bio utvrditi dodatne izvore administrativnih podataka za rodne statistike.

U bliskoj saradnji sa glavnim korisnicima i projektnim partnerima, druga godina provedbe prati i temelji se na ciklusu utvrđenom u prvoj godini, te uključuje analizu sektora iz druge godine, koja će onda biti temelj za izgradnju kapaciteta kontaktnih tačaka u tim sektorima u pogledu rodno osvištenih politika i procesa evropskih integracija. U drugoj godini dodatno će se mjeriti u kojim je područjima ostvaren napredak u usklađivanju s pravnom stečevinom EU o rodnoj ravnopravnosti, te u kojim područjima su i dalje prisutni nedostaci i gdje je potrebna dalja podrška.

PREPORUKE ZA DJELOVANJE

VLASTI NA SVIM NIVOIMA

- Jačati političko opredjeljenje i prioritete u korist rodne ravnopravnosti izgradnjom kapaciteta svih zaposlenica i zaposlenika.
- Podržati uspostavu stalnih kontaktnih tačaka za rodna pitanja uključivanjem svih zadaća kontaktnih tačaka za rodna pitanja u opise njihovih radnih mjesta.
- Primijeniti rodno osviještenu politiku u zakonodavstvu i u svim odgovarajućim područjima politika.
- Uvesti obavezno podnošenje svih planova o politikama i zakonodavstvu institucionalnim mehanizmima za rodna pitanja prije vladinih i parlamentarnih procedura.

INSTITUCIONALNI MEHANIZMI ZA RODNU RAVNOPRAVNOST POVEZANI S GAPBiH

- Diskutovati o mogućnostima za bolju provedbu GAPBiH na polugodišnjim tematskim sastancima s komisijama/odborima za rodnu ravnopravnost na nivou BiH i entitetâ.
- Razmotriti donošenje operativnog plana za praćenje i izvještavanje koji bi obuhvatio cijeli period važenja GAPBiH.
- Unaprijediti saradnju s jedinicama lokalne samouprave s ciljem prikupljanja podataka.
- Podržati izgradnju kapaciteta za kontaktne tačke u relevantnim institucijama kako bi se unaprijedio proces izvještavanja.
- Uspostaviti registar međunarodne pomoći u području rodne ravnopravnosti i osnaživanja žena.
- Organizovati godišnje sastanke s predstavnicima nevladinih organizacija i kreirati jedinstvenu bazu podataka nevladinih organizacija u svim područjima politika.

STATISTIČKE INSTITUCIJE

- Uspostaviti mehanizme za usklađivanje i standardizaciju tri statistička biltena *Žene i muškarci* u smislu učestalosti, metodologije i raspona obuhvaćenih indikatora.

- Uspostaviti grupu za izradu podataka kao podršku monitoringu i evaluaciji rodnih politika, uključujući pristup, tumačenje i primjenu rodnih statistika.
- Uspostaviti mrežu za rodnu statistiku koja uključuje statističke i druge institucije.
- Uključiti korisnike podataka (kao što su lokalne nevladine organizacije, akademска zajednica i mediji) u procese konsultacija statističkih institucija već u fazi planiranja i pripreme.
- Unaprijediti saradnju između tri statističke institucije i tri rodna institucionalna mehanizma kako bi se utvrdili dodatni statistički podaci koji moraju biti razvrstani po spolu i posebni statistički podaci koji su dio statističkog programa Evropske unije.

INSTITUCIJE ZA EVROPSKE INTEGRACIJE

- Pripremiti godišnje programe obuke o temi „Rodna ravnopravnost u programiranju IPA“ za učesnike/ce programiranja.
- Provoditi programe obuke o procesima EU i IPA za institucionalne mehanizme povezane s rodnim pitanjima.
- Izraditi smjernice o načinima integracije rodne ravnopravnosti i o drugim horizontalnim temama u ranoj fazi programiranja IPA III za sve članove konsultacijskih foruma.
- Pružiti priliku za veće uključivanje rodnih institucionalnih mehanizama u radne grupe povezane s procesima IPA i NPAA.

MEĐUNARODNA ZAJEDNICA

- Razmotriti povećanje kapaciteta rodnih institucionalnih mehanizma zbog zahtjeva koji proizlaze iz procesa programiranja u okviru IPA i NPAA.
- Podržati uspostavljanje snažnih mehanizama za monitoring provedbe i učinka politika o rodnoj ravnopravnosti i osnaživanju žena.